

Franz Kafka levelei Milenához

Kedves Milena kisasszony, olyan rövid a nap, Magával és még néhány aprósággal már el is múlt, vége van. Alig egy pici idő marad még, hogy az igazi Milenának írjak, mivel a még igazibb egész nap itt volt, a szobában, a balkonon, a felhőkben.

Honnan ez a frissesség, a jókedv, a gondtalanság legutóbbi levelében? Megváltozott valami? Vagy tévednék és a prózai írások hatnak így? Netán ilyen jól tud uralkodni magán és ezáltal a dolgokon is? Mi ez?

A levele bírói hangon kezdődik, és ezt komolyan gondolom. És ami szemrehányását illeti, igaza van, „ci ne tak docela pravdu”¹, ahogy alapjában igaza volt a „dobre míneno”² tekintetében. De hát ez magától értetődik. Ha állandóan gyötörne a gond, mint ahogy írtam, akkor minden akadály ellenére nem bírtam volna ki a nyugszéken és másnap már ott álltam volna a Maga szobájában. A szavahihetőség egyetlen próbája, minden egyéb csak beszéd, ez utóbbit is beleértve. Vagy hivatkozás az alapérzésre, ez azonban néma és tétlen.

(...)

Mit gondol? Vasárnapig kaphatok még levelet? Éppenséggel lehetséges lenne. De teljesen értelmetlen a levelek iránti vágyakozás. Nem elég egyetlen levél, nem elég a tudás? Persze hogy elég, és mégis, az ember kényelmesen hátradől, és habzsolja a leveleket, és mást sem tud, csak hogy nem akarja abbahagyni ezt a habzsolást. Magyarázza meg ezt, Milena, tanárnó!

(...)

Igazából nem könnyű, most, miután ezt a szörnyű, de nem teljes mélységében szörnyű levelet elolvastam, megköszönni azt az örömet, amelyet érkezése okozott. Ünnepnap van, rendes kézbesítés már nem lett volna, kétséges volt az is, hogy holnap, pénteken jött volna valami, egyfajta nyomott csend uralkodott tehát, de csöppet sem szomorú, amennyiben ez Magára vonatkozott; hiszen utolsó levelében olyan erős volt (...) És aztán mégis éppen ebéd előtt érkezett, magammal vihettem, előszedhettem a zsebemből, az asztalra tehettem, megint a zsebembe csúsztathattam, ahogy a kéz szokott játszani egy levéllel, nézi és örül a gyerekeknek. A tábornokot és a mérnököt (kitűnő, barátságos emberek) nem mindig ismertem meg velem szemben, még ritkábban hallottam őket, az evés, amit ma megint elkezdtem (tegnap semmit nem ettem), szintén alig zavart, az ebéd után tárgyalt számtani mutatványokból a rövid problémafelvetések sokkal világosabbak voltak, mint a hosszú megoldások, amelyek közben viszont a nyitott

¹ vagy talán mégsem annyira

² jó értelemben véve

ablakból szabad kilátás nyílt a fenyőkre, a napra, helyekre, falura, mindenk fölött azonban Bécs sejtelmére.

Majd mindenesetre alaposan elolvastam a levelet, vagyis a vasárnapi levelet olvastam el alaposan, a hétfői levél olvasását félreteszem a Maga következő leveléig, olyan dolgok vannak benne, amelyeket alaposan elolvasva nem viselek el, nyilván még nem vagyok teljesen egészséges, ráadásul a levél is elavult már, számításaim szerint öt levél van úton, ezekből legalább háromnak már a kezében kell lennie, még ha egy elveszett volna is, vagy ha az ajánlott levelek hosszabb időt igényelnek is. Már csak az van hátra, hogy megkérjem Magát, hogy *azonnal válaszoljon még ide, egy szó is elég*, de akkor az olyan legyen, hogy a hétfői levél minden szemrehányásának elvegye az élet és olvashatóvá tegye.

(...)

Még egyszer elolvastam a vasárnapi levelét, szörnyűbb, mint első olvasásra gondoltam. Arcát a kezem közé kéne vennem, Milena, és erősen a szemébe néznem, hogy felismerje magát a másíknak a szemében, és többé ne legyen képes olyan dolgokat, amelyeket ott leír, még csak gondolni is.

(...)

Mikor lesz képes az ember végre ezt a feje tetejére állított világot talpára állítani? Napközben kilúgozott fejjel járkál – olyan szép romok vannak itt mindennütt a hegyekben, az ember azt gondolja, neki is ilyen szépek kellene lennie – az ágyban pedig a legjobb ötletei támadnak, ahelyett, hogy aludna. A tegnapi javaslatom kiegészítéseképpen ma például az jutott eszembe, hogy nyáron Stašánál³ lehetne, akiről azt írta, hogy vidéken van. Tegnap azt a butaságot írtam, hogy némely hónapban nem lesz elég a pénz, ez képtelenség, mindig elég lesz.

A keddi reggeli és esti levele igazolja javaslatom értékét, ami persze nem valami különös véletlen, hiszen javaslatom értékét mindenkinek, de tényleg mindenkinek meg kell erősítenie. Ha a javaslatban bármiféle ravaszság volna – hol nincs, ez a szörnyű fenevad, amely ha kell, egészen kicsire összehúzza magát –, akkor majd magam tartom féken, még a férje is bízhat bennem. De túlzásba esem. Ennek ellenére: lehet bízni bennem. Nem fogom látni Magát, sem most, sem akkor. Vidéken fognak élni, amit Maga szeret. (Ebben hasonlítunk egymásra, kissé mozgalmas táj, a nem egészen középhegység, ez a kedvencem, és erdő és tó benne.)

Levelének hatását félreismeri, Milena. Hétfői leveleit (jen strach o Vás⁴) még mindig nem olvastam el teljesen (ma reggel próbáltam, ment is egy darabig, némileg történelmivé is lett közben a javaslatom miatt, végig azonban még nem tudtam elolvasni őket). Keddi levele viszont (valamint a különös képeslap – egy kávéházban írta? – Werfelt illető vádjaira majd még válaszolnom kell, tulajdonképpen semmire nem válaszolok Magának, maga sokkal inkább válaszol és az nagyon jó) a hétfői levél miatti csaknem álmatlan éjszaka ellenére ma eléggé

³ Milena barátnője

⁴ csak félelem Maga miatt

megnyugtató és bizakodóvá tett. Nyilvánvalóan a keddi levelemben is van tüske, ami utat vág a testben, de Te vezeted ezt a tüskét, és mi volna – ez persze csak egyetlen pillanat igazsága, a boldogság és fájdalom borzongatta pillanaté – mi az, amit nehéz elviselni Tőled?

(...)

Maga olyan jó, aggódik, nem kap leveleket, igen, múlt héten néhány napig nem írtam, szombat óta viszont minden nap, tehát három levelet is kapott azóta, úgyhogy majd dicsérni fogja a levél nélküli napokat. Rá fog jönni, hogy a Maga összes félelmei jogosak, vagyis hogy nagyon haragszom Magára általában, és sok minden egyáltalán nem tetszett a Maga leveleiben stb. Nem, Milena, mindettől nem kell félnie, az ellenkezőjétől azonban reszkessen!

Olyan csodálatos, hogy megkaptam a levelét és álmatlan agyammal válaszolnom kell a levelére. Nem tudok írni semmit, csak bóklászok a sorok között, szemének fénye mellett, szája lélegzetében, mint valami boldog napon, amely szép és boldog marad.

(...)

Maga hazafutott énmiattam, egy szuszra? Maga tehát nem beteg és többé nem kell aggódnom Maga miatt? Tényleg így van, többé tényleg nem aggódom – nem, most éppúgy túlzok, mint akkor, de az aggodás olyan, mintha itt lenne Maga nekem a felügyeletem alatt, a tejjel, amit iszom, ugyanakkor magát is táplálnám, a beszívott levegővel, ami a kert felől megcsap, egyúttal magát is erősíteném, nem, ez kevés is, Magát sokkal jobban erősítem, mint magamat.

Különféle okokból valószínűleg hétfőn még nem fogok elutazni, hanem csak kicsit később. Akkor azonban közvetlenül Prágába megyek, legújabban van egy közvetlen gyorsvonat a Bozen–München–Prága vonalon. Ha még szeretne néhány sort írni nekem, megtehetné; ha nem érnek már el, utánam küldik Prágába.

Maradjon továbbra is jó hozzám!

(...)

Az ember mégiscsak a legostobább. Tibetről olvasok egy könyvet; a tibeti hátár menti egyik hegyi település leírásakor hirtelen nehéz lesz a szívem, olyan vigasztalanul elhagyatottnak látom ott azt a falut, olyan messze Bécstől. Mindebben azt a képzetet tartom ostobának, hogy Tibet messze van Bécstől. De hát messze van-e tényleg?

(...)

Amit levelének két oldalán mond, Milena, szívének, megsebzett szívének mélyéről jön (to mě rozbolelo⁵, ez áll ott, és ezt én követtem el, én, Magával szemben), és olyan tisztán és büszkén hangzik, mintha nem a szívét, hanem acélt talált volna el, és azt is kéri, ami a legtermészetesebb, és félreért engem is (hiszen az én „nevetséges” embereim tényleg pontosan a Magáéi és aztán: hol fogtam

⁵ megsebzett engem ez

volna Maguk kettejük között valakinek a pártját? Hol van ez a mondat? Hol volt ilyen elvetemült ötletem? És hogy jönnék ahhoz, hogy elítéljem, aki, mint én, minden lényeges szempontból – házasság, munka, bátorság, áldozat, tisztaság, szabadság, önállóság, őszinteség – oly mélyen Maguk kettejük alatt állok, hogy undorító erről még csak beszélnem is. És mikor merészeltem volna felajánlani aktív segítségemet, és ha mertem volna is, ugyan hogyan tudtam volna azt megvalósítani? Elég a kérdésekből: jól elvoltak az alvilágban; miért kerültek hát napvilágra? Szürkéek és szomorúak, és szürkévé és szomorúvá is tesznek mindent. Ne mondja, hogy két óra élet minden további nélkül több mint kétoldalnyi írás, az írás szegényebb, de világosabb.) – félreért engem tehát, de mégis: a beszéd rám vonatkozik, és én nem vagyok ártatlan, különös módon nagyrészt éppen azért nem, mert a fenti kérdéseket meg kell válaszolni, mégpedig nemmel és sehollal.

Aztán megjött a Maga kedves, kedves sürgönye, vigasz az éjszaka, e régi ellenség ellen (ha nem fog végig kitartani, az igazán nem a Maga, hanem az éjszakák bűne. Ezek a rövid földi éjszakák szinte szorongást váltanak ki az emberben az örök éjszakától), bár a levél is oly sok és csodálatos vigaszt nyújt, de mégiscsak egy egységet alkot, amelyben az a két oldal tombol, a sürgöny azonban önálló és mit sem tud erről. Azt viszont, Milena, megjegyezhetem a sürgönnyel szemben: ha én, minden mástól eltekintve, Bécsbe érkeznek, és Maga szemtől szembe elmondta volna nekem ama beszédet (amely, mint mondtam, nem elmegy melletttem, hanem eltalál, mégpedig joggal, nem telibe, de azért erősen) – és valami-képpen ezt a beszédet feltétlen, ha nem is kimondani, de gondolni, megpillantani, átvillantani vagy legalábbis feltételezni kellett volna – akkor egy csapásra elvágódtam volna, Maga pedig semmilyen ápolónővel nem tudott volna újra talpra állítani. De ha nem így történt volna, még szörnyűbb is lehetett volna. Látja, Milena.

(...)

Bárcsak írna nekem egyetlen szót „Karlsbad, postán maradó” címre. – Nem, előbb Prágába.

Miféle szörnyű iskolákban tanít Maga, kétszáz tanuló, ötven tanuló. Egy ablak melletti helyet szeretnék ott az utolsó sorban egy órára, és akkor minden Magával való találkozásról lemondanék (amely persze e nélkül sem fog megtörténni), lemondanék minden utazásról – elég, ez a véget érni nem akaró fehér papír megvakítja az embert, ezért ír.

BERETVÁS CSANÁD: TÖREDÉK